

ҰСТАЗДЫҚ пен ҒЫЛЫМДЫ ҰШТАСТЫРҒАН

«Білімдіден не пайда, білгенін көпке айтпаса, үйреткеннен не пайда, қайырымы қайтпаса», – деп Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, білім мен ғылымның шынайы құндылығы оны кейінгі ұрпаққа жеткізіп, ел игілігіне жарата білумен өлшенеді. Саналы ғұмырын білім беру және шәкірт тәрбиесіне арнап келе жатқан филология ғылымдарының кандидаты, доцент, профессор Жанбай Қадыровтың өмір жолы осы тағылымды қағидамен сабақтасып жатыр.

Бала кезінен ұстаз болуды армандаған Жанбай Тұрарұлы Көкшетаудағы Ш.Уәлиханов атындағы педагогикалық институтқа түсіп, жоғары білім алды. 1992 жылы оқу орнын тамамдағаннан кейін еңбек жолын Қызылжар өңірінде жалғастырып, сол жылдан бастап М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университетінде қызмет етіп келеді.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдеріне деген сұраныс артқаны белгілі. Ұлттық тіл мен әдебиетті жаңғырту, білікті мамандар даярлау ісінде жоғары оқу орындарының жауапкершілігі күшейді. Өңірдегі маман тапшылығы республиканың түкпір-түкпіріндегі жоғары оқу орындарынан түлеп ұшқан бірқатар замандастарымен бірге Жанбай Тұрарұлын солтүстік өңірдегі қазақ тілі мен әдебиетінің мәртебесін көтеруге атсалысып, жас ұрпаққа сапалы білім беріп, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдерін даярлауға алып келді.

Ұстаздық қызметін университеттің қоғамдық және ұйымдастырушылық жұмыстарымен ұштастыра білген Жанбай Тұрарұлы оқу орнының дамуына белсене атсалысты. 2002–2004 жылдары қазақ тілі кафедрасының меңгерушісі, 2004–2005 жылдары Тіл және әдебиет институтының директоры қызметтерін атқарды. Ал 2005–2023 жылдар аралығында «Қазақ тілі мен әдебиеті» кафедрасының меңгерушісі ретінде оқу-ғылыми және әдістемелік бағыттағы жұмыстардың жүйелі жүзеге асуына елеулі үлес қосты. Қазіргі таңда ол студенттер мен магистранттардың дипломдық, магистрлік зерттеу жұмыстарына жетекшілік жасап, педагогикалық практикасына басшылық ету арқылы жас мамандардың кәсіби қалыптасуына бағыт-бағдар береді.

Жанбай Тұрарұлы үшін ұстаздық пен ғылыми ізденіс әрдайым қатар тұрады. 2001 жылы Алматыдағы Абай атындағы университетте кандидаттық диссертациясын қорғады. Ғалымның зерттеу аясы қазақ әдебиетінің тарихы, әдебиет теориясы, көркем мәтін, әдеби талдау және Солтүстік Қазақстан өңіріндегі ақындық дәстүр мәселелерін қамтыды.

Ғалымның шығармашылық ізденісінде Арқа өңірінің салсерілер мұрасы айрықша орын алады. Сегіз сері, Жаяу Мұса, Біржан сал, Ақан сері, Үкілі Ыбырай, Балуан Шолақ секілді өнер иелерінің дәстүрін жалғастырған тұлғалардың шығармашылық мұрасын зерттей отырып, Солтүстік Қазақстандағы ақындық-әншілік дәстүрдің сабақтастығын ғылыми тұрғыдан зерделеді. Осы бағыттағы ұзақ жылғы зерттеулерінің нәтижесінде «Сал-серілер поэзиясының солтүстік аймақтағы дәстүрі» атты монографиясы жарық көрді. Бұл еңбек өңірлік әдеби мұраны зерттеуге қосылған елеулі үлес болды.

Жанбай Тұрарұлының ғылыми және оқу-әдістемелік еңбектерінің ауқымы жыл өткен сайын кенейіп келеді. Оның қаламынан үш монография, 43 оқу-әдістемелік, оқу құралы және 500-ден астам ғылыми мақала жарық көрген. Ғалымның «Сал-серілер поэзиясының солтүстік аймақтағы дәстүрі» (2015), «Евней Букетовтің әдеби-сыни мұрасы» (2024), «Тіл мәдениеті және поэтикалық дейкис» (2026) атты монографиялары ғылыми ізденісінің негізгі бағыттарын айқындайды.

Оқу-әдістемелік еңбектері де сан алуан. «Дүлдүлдердің дүбірі» (Молдақмет Тырбиұлының шығармашылығына арналған), «Игібай Әлібаев ақындығы», «Қызылжар өңірінің ақын-жазушылары шығармаларының әдеби мұрасы», «Әде-

би талдау негіздері», «Көркем шығарманы талдау мен талқылау жолдары», «Әдебиеттануға кіріспе», «Көркем мәтін теориясы», «Хандық дәуір әдебиеті», «Ежелгі және хандық дәуір әдебиеті», «Солтүстік Қазақстан облысы ақындары дәстүрлерінің сабақтастығы», «Мәтін талдау сабақтары» секілді еңбектері жоғары оқу орны студенттері мен мектеп мұғалімдерінің білімін жетілдіруге арналған маңызды оқу-әдістемелік құралдарға айналды.

Жанбай Тұрарұлының көп жылғы еңбегі мемлекеттік және қоғамдық деңгейдегі марапаттармен де бағаланды. 2016 жылы «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» атанды. 2017 жылы «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері» атағына ие болды. 2019 жылы Қазақстан Республикасы Президентінің Алғыс хатымен марапатталды. 2020 жылы облыстың әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан үлесі мен қоғамдық өмірге белсене қатысқаны үшін Құрмет грамотасымен марапатталды. 2023 жылы «Ана тілін дамытуға қосқан үлесі үшін» төсбелгісін иеленді. Бұл марапаттар – ғалымның білім беру, ғылым және мемлекеттік тілдің дамуына қосқан ұзақ жылғы еңбегінің лайықты бағасы.

Асыл жар, асқар тау әке, ардақты ата ретінде де мақтауға тұрарлық қасиеттері мол. Позициясы айқын, көпшілікке мотивация беретін ерекшелігі бар әріптесіміздің өмір жолы баршамызға үлгі. Алпыстың аскарына абыроймен көтерілген Жанбай Тұрарұлының шығармашылық және ғылыми ізденістері әлі де жалғасын табы анық.

Жанар ҚҰЛЫБЕКОВА,
М.Қозыбаев атындағы
СҚУ профессоры.